

Kreslil Jan Steklík

v současnosti hlavním a univerzálným subjektem starostlivosti o životné prostredie: trvalo a systematicky, s použitím mocenských prostriedkov, vyvíja aktivitu za účelom zabezpečenia priaznivého stavu životného prostredia. Pri formovaní environmentálnoprávneho vedomia autor vychádza z analýzy jednotlivých foriem spoločenského vedomia, ako napríklad morálneho, právneho, politického a ekologického vedomia, ktoré sa podieľajú na jeho vzniku. Veľmi významnú úlohu pritom má právo každého občana na včasné a úplné informácie o stave životného prostredia. Záver štvrtej kapitoly je sústredený na význam profesijnej etiky, ktorá v mnohých prípadoch má spojitost s ochranou životného prostredia, keď vystupuje ako deontológia, teda veda o povinnostiach. Deontologické pravidlá smerujú k tvorbe etického kodexu, ktorý by mal mať miesto aj v akejkolvek podnikateľskej činnosti. Etika podnikania ako profesijná etika tvorí súčasť podnikateľskej etiky (etiky podniku, firmy). Hlavnou úlohou environmentálnej etiky, profesijnej etiky, etiky podnikania, environmentálneho práva a environmentálnej ekonomie je prispieť k riešeniu ekologických problémov súčasnosti. Význam environmentálnej etiky a práva životného prostredia ako regulatívov formovania environmentálnoprávneho vedomia a myslenia je podľa autora, a to je nesporný vklad hereuvedenej monografie, v presadzovaní zmien nielen v myslení, ale aj v konaní jednotlivých subjektov spoločnosti v dnešnej zložitej ekologickej situácii.

Recenzovaná publikácia je určená širokému okruhu tých čitateľov, ktorí majú úprimnú snahu napomôcť riešeniu súčasných globálnych problémov ľudstva.

Vladimír Ďurčík

Matt Ridley: Červená kráľovna. Sexualita a vývoj ľudskej prirodzenosti. Mladá Fronta, edice Kolumbus, Praha 1999. 328 stran.

Recenzovat evolučně-biologicky zaměřenou knihu v časopise, který se věnuje ochraně přírody, se může zdát poněkud nemístné – vždyť co má sex společného s ochranou přírody? Biologie, stejně jako ostatní vědy, však mnohdy odhaluje dosud nečekané a netušené souvislosti a mezi ně právě patří i podivuhodný vztah mezi sexuální selekcí a vymíráním živočišných druhů, které s ochranou přírody souvisí přímo bytostně.

Řada vlastností živočichů jim slouží k přežití – ptačí křídla nebo rybí žábry jsou příkladem. Na druhé straně najdeme mnoho znaků, které živočichům k pobytu na tomto světě určitě nepomohou. Pestré zbarvení samečků tropických rajek nebo nápadný zpěv našeho slavíka snadno přiláká dravce a k přežití jedince rozhodně nepřispěje, ba právě naopak. Jak je tedy možné, že řada

ptačích druhů je tak pestrě zbarvená nebo se projevuje i jinak nápadně? Řešením této hádanky je samičí výběr. Samičkám se nápadní samečci líbí, nenápadně zbarvený sameček sice lépe přežije, ale žádná samička si ho jako partnera nevybere. Nápadnost samečků tak neslouží k jejich přežití, ale k jejich rozmnožení. Tím jsme ale neodpověděli na otázku, proč si samičky takové samce vůbec vybírají – proč nenašly zalíbení v nenápadných samečcích. Jak ukázala řada výzkumů, u mnoha druhů jsou nápadně pěkně zbarvení ti samečci, kteří jsou kvalitnější (lépe se starají o potomstvo, jsou zdravější a odolnější vůči parazitům než jejich ošuntělí kolegové). Nápadní samečci mají tu výhodu, že budou jakožto partneři atraktivní. Jenže nic není zadarmo a v tomto případě samečci platí zvýšeným rizikem predace. Tím je zároveň řečeno, proč problematika sexuální selekce souvisí s ochranou přírody. Samičky svým výběrem způsobují zvýšenou nápadnost samečků, kteří se stávají snadnější obětí dravců. Tímto vlastně samice ovlivňuje populační dynamiku druhu. Především v období zhoršených environmentálních podmínek tak může dojít k negativnímu dopadu na přežití celého druhu. Tento teoretický předpoklad potvrzuje zjištění, že pohlavně dimorfní druhy (u kterých je intenzita sexuální selekce silnější) jsou málo úspěšnými kolonizátory nových oblastí (při kolonizaci je populační velikost minimální, a tím pádem je populace nejcitlivější na negativní vliv vnějších podmínek včetně predace). Pravděpodobnost úspěšné introdukce evropských druhů ptáků, kteří byli zavlečeni na Nový Zéland, Tahiti a Havajské ostrovy, přímo souvisela s jejich barevností. Více se podařilo usadit nenápadným druhům, ty pestrě zbarvené byly méně úspěšné. Také zastoupení nápadných druhů je vyšší v ptačích čeledích, které jsou více ohroženy vyhynutím. Stejně souvislosti byly zjištěny dokonce i u vyhynulých druhů. Je tedy možné, že problematika sexuální selekce bude v příštích letech nabývat na významu pro ochrannou biologii. Celá problematika sexuální selekce je spleť a velice zajímavá. Na pultech našich knihkupectví je asi jedinou publikací na toto téma kniha Červená královna. Je psána velice čtivým stylem a přináší laickému čtenáři přístupnou formou řadu nesmírně zajímavých poznatků o sexuální selekci a jejich důsledcích na život všech možných druhů živočichů a především člověka. Červená královna je skvělým úvodem do studia sexuální selekce, jehož význam pro ochranu ohrožených druhů bude zřejmě v příštích letech stoupat. O ochraně přírody se sice v této knize nedomluví (mimo jiné i proto, že výše uvedené souvislosti mezi ochranou přírody a sexuální selekcí jsou novějšího data než knížka, která v originále vyšla v roce 1994), ale Červená královna stojí za pozornost také proto, že v zahraničí patří k nejvíce ceněným populárně-vědeckým knihám devadesátých let.

Tomáš Grim

Jiří Sádlo & David Storch: Biotypy České republiky. Vydal Institut dětí a mládeže MŠMT ČR v nakladatelství Vesmír, Praha 1999. 96 stran, cena neuvedena.

Brožurka *Biotypy České republiky* je dalším z přípravných textů pro středoškolské studenty, kteří se účastní biologické olympiády. Stejně tak jako příručka *Ekologie* (viz Veronika 6/99) si tento text zaslouží velmi pozitivní hodnocení jak po stránce obsahové, tak formální.

Autoři se vyhnuli u nás tradičnímu popisnému přístupu ke studiu biotopů („co tady žije?“) a zvolili pohled funkční („proč to tady žije?“). To je třeba obzvláště ocenit – jistě mi dá většina čtenářů za pravdu, že mezi nejtristnější zážitky ze vzdělávacího procesu, kterým prošli, bylo biflování a recitování nic neřkajících seznamů vzájemně izolovaných „poznatků“, které mnohdy nebyly vůbec zařazeny do širšího kontextu. Způsob, jakým je psána publikace *Biotypy ČR*, právě naopak probouzí ve studentovi zájem a inspiruje ho k vlastnímu přemýšlení o diskutovaných problémech. Přínosem je i slovníček základních pojmů, přehled základní dostupné domácí literatury a seznam názvů živočichů s jejich odbornými pojmenováními (těm se autoři ve vlastním textu vyhnuli). Jak ovšem autoři poznamenávají v předmluvě, o odborné terminologii „samotné ale nejde – ty jsou jen prostředkem k porozumění procesům, které utvářely a utvářejí podobu naší přírody“.

Výrazným pozitivem je styl, jakým je brožurka *Biotypy České republiky* psána. Příjemně odlehčený tón dává textu spíše charakter vyprávění a je výtečným protikladem ke klasickému a u nás tak oblíbenému (autory) či spíše „oblíbenému“ (studenty) suchopáru ve stylu „římská jedna, dvě, za á, za bé, za cé“. Forma prezentování poznatků v českých učebnicích byla většinou bohužel spíše zanedbávána a více než k probuzení zájmu o daný obor vedla k znechucení studenta. Myslím, že je velice dobře, že méně formální styl psaní se začíná objevovat i v našich učebních textech (na „západě“ je to spíše zavedený standard než něco výjimečného, jak ukáže letně prolívaní pár náhodně vybraných biologických učebnic). Text je na řadě míst proškikován lehkými vtipky a přiznávám, že po přečtení některých pasáží jsem stěží mohl potlačit nutkavou potřebu vyrazit do terénu a podívat se do „antropogenního sekundárního bezlesí“ v blízkosti nějakého jihomoravského sklípku.

Tomáš Grim